

TAÜLL

SECRETARIAT INTERDIOCESA
DE CUSTODIA I PROMOCIÓ DE
L'ART SAGRAT DE CATALUNYA

NÚMERO 15

PUBLICACIÓ QUADRIMESTRAL
SETEMBRE 2005

Portada: *Maternité*, 1918.
Obra de Foujita

Coordinació:
Bisbat de Girona

Consell de redacció:
Joaquim Calderer
Ximo Company
Daniel Font
Joan Hilari
Josep M. Martí
Jaume Mayoral
Narcís Negre

Edita: SICPAS (Secretariat Interdiocesà de
Custòdia i Promoció de l'Art Sagrat de
Catalunya)

Realitza: Palahí Arts Gràfiques

Dipòsit Legal: GI-542.2002

S U M A R I

3	EDITORIAL J.M. MARTÍ BONET
4	BARCELONA. Foujita, entre orient i occident J.M. MARTÍ BONET
6	GIRONA. Les taules renaixentistes de l'ermita de Santa Cristina de Lloret de Mar JOAN DOMÈNECH MONER
10	LLEIDA. L'escultor Francesc Escarpenter i el retaule de la Mare de Déu del Roser d'Artesa de Lleida ISIDRE PUIG I JOSEP GALLART
13	SOLSONA. Resurrecció JOSEP MINGUELL I CARDENYES
16	TARRAGONA. Pintures murals trescentistes descobertes a la capella de sant Miquel de la catedral de Tarragona JOSEP MARTÍ AIXALÀ
21	TORTOSA. Els Tapissos Flamencs de la sèrie de Tobies de la catedral de Tortosa JOAN-HILARI MUÑOZ I SEBASTIA
24	URGELL. Unes pintures murals de Josep Obiols al Santuari del Castell del Remei JAUME MAYORAL
26	VIC. La devoció a la Mare de Déu i les marededéus "trobadés" ANTONI PLADEVALL I FONT
29	LLIBRES, REVISTES, PUBLICACIONS MANEL BOSCH
30	GLOSSARI CISO SIST
32	NOTICIARI. Vic Exposició Casula
33	Barcelona Exposició "Els 4 gats" de Casas a Picasso

LLEIDA

L'escultor Francesc Escarpenter i el retaule de la Mare de Déu del Roser d'Artesa de Lleida

per ISIDRE PUIG i JOSEP GALLART

"Después de armarse los revolucionarios de la parroquia y hecho el pregón que nadie saliera a trabajar, a las 4 y media de la tarde se presentó; forzada una gran masa del pueblo a la puerta de la Iglesia y dos de los revolucionarios me arrebató la llave y con ella abrieron las puertas precipitándose furiosamente en el interior con gritos y algunos disparos de pistola, seguidamente empezaron a sacar las imágenes poniéndolas en un montón, juntamente con las ropas, a lo que prendieron fuego quemándose todo. Era el lunes, pues el Domingo qun pude decir la primera misa. Durante los días siguientes de la misma semana se desmontaron los altares y las maderas fueron llevadas al patio de las Escuelas Nacionales abandonándolas".

Aquestes són les primeres paraules escrites per mossèn Anton Bernat en el "Libro de Cuentas de Culto de la parroquia de Artesa de Lleida", començat l'1 de gener de l'any 1939, després de la guerra civil i dels fets lamentables esmentats que provocaren la pèrdua de la major part del patrimoni artístic de l'església parroquial d'Artesa de Lleida i de la resta del bisbat de Lleida.

L'escrit de mossèn Anton continua amb una descripció de les obres desaparegudes, dels diversos altars i retaules que des

Parròquia d'Artesa de Lleida

Projecte per a l'altar del Roser d'Artesa de Lleida. Dibuix original de la col·lecció de l'arquitecte Cèsar Martinell.

L'altar del Roser de la parroquial d'Artesa de Lleida, en el seu estat actual.

de la construcció del temple parroquial actual ornaren i dignificaren el seu interior.

No tenim constància gràfica de cap d'aquests retaules, però hem tornat a recuperar la imatge i la traça del retaule de la Mare de Déu del Roser. Diem "hem tornat a recuperar" perquè aquesta fotografia i el projecte foren publicats per Valeri Serra i Boldú el 1925, a la seva obra: *Llibre d'Or del Rosari a Catalunya* (publicat a Barcelona, làmina LXIV i pàg. 329). Es tracta d'una fotografia del retaule del

Roser realitzada per Oliva de Vilanova, per encàrrec del mateix Valeri, al tenir aquest en les seves mans el dibuix a tinta i aiguada sobre paper (53 x 33'5 cm) de dit retaule que li va deixar l'arquitecte Cèsar Martinell per l'edició de l'esmentat llibre, i que formava part de la seva col·lecció particular, actualment al Museu Nacional d'Art de Catalunya de Barcelona.

El dibuix o traça del retaule del Roser d'Artesa mostra dos inscripcions; la primera en la taula d'altar, escrita i posteriorment

ratllada, que diu: "La propia trasa que servirà per lo retaule de la capella de la Mare de Déu de Artesa dita del Roser", i la segona a l'extrem dret inferior del dibuix, i que diu: "Se suposa que ensenya eixa trassa que lo Retaule ha de estar apanyat". Per altra banda segons mossèn Anton l'altar del Roser era "barroco, bien dorado, muy bien hecho, todo de madera con la imagen de la Virgen del Rosario en el centro. A los lados dos imágenes de S. Joaquin y Santa Ana. En grandes medallones de alto relieve los misterios de gozo. Fue construida el año 1735, según se leía en el mismo".

Disposant d'aquest projecte del retaule del Roser i la seva imatge de 1925, podem comprovar que es va dur a terme amb les condicions i pactes establerts. Hem de dir que el contracte, que desconeixem si encara es conserva en algun arxiu, es segur que establia com a condicions que l'obra es dugués a terme segons la traça mostrada, amb mides i escenes, acordant-se després la forma de pagament a terminis, segurament tres: a la compra del material i inici de l'obra, a la meitat i al presentar-lo realitzat a la mateixa església i capella d'Artesa, una vegada hagués estat vist per dos escultors –possiblement– un per part del municipi (batlle, regidors i majorals de la confraria del Roser) i l'altre per part del mateix artista, que haurien de donar el vist i plau al retaule, per estar ben acabat segons l'art del seu ofici, i per correspondre l'obra final amb el projecte inicialment presentat.

Pel que fa al retaule, hem de dir que estava format per tres carrers i dos nivells, presidit per la imatge de la Mare de Déu del Roser, dins d'una fornícula, flanquejada a cada costat per dos petites figures. Sant Joaquim i Santa Anna. La figura de la Mare de Déu està envoltada per set escenes en alt relleu dins d'uns medallons de diferents mides i formes, enormement ornats per motius de rocalles i emmarcats per unes pilastres. Mossèn Anton diu que hi eren representats els set goigs de la Mare de Déu, és a dir: Anunciació, Nativitat, Epifania, Resurrecció, Ascensió, Assumpció i Coronació. No obstant al dibuix original només trobem representats els tres primers i l'últim. Altres dos es corresponen amb dos dels set Dolors: La Circumcisió i la Fugida a Egipte; i l'última escena sembla correspondre a la Trobada davant de la Porta Daurada, de Sant Joaquim o Santa Anna, personatges que precisament apareixen a cada costat de la Mare de Déu del Roser. Així doncs, les escenes representades i el seu ordre és, de baix a d'alt i de dreta a esquerra, el següent: Trobada de

Sant Joaquim i Santa Anna davant la Porta Daurada, Anunciació, Naixement i Adoració dels pastors, Epifania, Circumcisió, Fugida a Egipte i coronant el retaule, a la part superior, la coronació de la Mare de Déu.

La devoció de la Mare de Déu del Roser està molt vinculada al culte de la Mare de Déu de la Misericòrdia. Sabem que vers l'any 1200 la Mare de Déu s'aparegué a Sant Domènec al qual li va entregar un rosari anomenat "Corona de roses de Nostra Senyora", penyora amb què el sant triomfà davant l'heretgia albigena. La Mare de Déu del Rosari figurativament no aparegué a Europa fins a les darreries del segle XV. Gràcies als dominics que patrocinaren la creació de les confraries del Rosari, aquesta devoció es va difondre amb una gran rapidesa, i és sabut que el Papa Pius V li va atribuir en 1571 el mèrit de la victòria de Lepant davant la flota turca. Pel que fa a l'autor del retaule no hi ha cap referència documental directa que indiqui el seu artífex, ni mossèn Anton l'esmenta, ni la traça està signada. Tot i que entre els pocs documents conservats de l'església sabem que el 20 d'agost de 1737 el batlle i regidors d'Artesa i els majorals de la confraria de Sant Isidre donaren "a preu fet lo fer fem retaule per la capella de Sant Isidro al senyor Francesc Escarpenter escultor de Cerós", per un total de 280 lliures, i que fou col·locat en dita capella el 20 de juliol de 1738. Precisament són també del mateix moment el retaule de l'altar major i el de la Mare de Déu del Roser, i el de Sant Antoni de Pàdua. Al contracte del retaule de la Mare de Déu dels Àngels de l'Hospital de Santa Maria de Lleida (actual Institut d'Estudis Ilerdencs), del 13 de setembre de 1939, l'escultor Francesc Escarpenter va mostrar "dos trasses per retaules; la una per lo retaule de Nostra Senyora del Roser de la iglesia de Artesa de Lleyda, y lo altre del Altar de sant Antoni de Padua de dita iglesia", i els regidors de l'Hospital acordaren "que lo retaule per lo Hospital se deu adaptar seguint en part las ditas dos trasses, és a saber des del peu fins la cornisa exclusive del nicho principal de la trasa per lo dit Altar del rosé". Per aquest contracte sabem que el retaule del Roser d'Artesa de Lleida és obra, com ja suposàvem, de Francesc Escarpenter, així com el de Sant Antoni de Pàdua.

Francesc Escarpenter inicià una nissaga d'escultors, instal·lats a Seròs aproximadament des de 1934, que també treballaren, per exemple, a Llardecans, Aitona, Puigverd de Lleida i Poboleda. Una família a la que dedicarem una altre treball en exclusiva.